

แนวทางการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน Guidelines for Management of Moral Teaching Monks Project in School

พระมหากัมพล อตถปาโล (ชำนาญ)

Phramaha Kamphol Atthapalo (Chamnan)

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-mail: Freemonk.072@gmail.com

Received: 15 กุมภาพันธ์ 2566; Revised 1 มีนาคม 2566; Accepted 15 มีนาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน แบ่งประเด็นการศึกษา 4 ประเด็นคือ 1) คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ 2) วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ และ 3) ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม ผลการศึกษาพบว่า 1) คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ มีอยู่ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1.1 วินัยดี 1.2 มีคุณธรรม 1.3 บุคลิกภาพดี 1.4 สอนดี 1.5 พัฒนาตนเองอยู่เสมอ 2) วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ คือ วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำโดยใช้วงจรเดมมิง (PDCA) มีอยู่ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 2.1 วางแผน - Plan 2.2 ปฏิบัติตามแผน - Do 2.3 ตรวจสอบ-Check และ 2.4 ปรับปรุงแก้ไข-Action 3) ไตรสิกขา หมายถึง หลักการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบความสำเร็จเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์แบบตามแนวพุทธ ตั้งแต่การพัฒนาภายในคือจิตวิญญาณให้บริสุทธิ์ สามารถนำชนทั้งหลายให้เข้าถึงแก่นแท้ของชีวิตที่แท้จริงได้ ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา มีอยู่ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 3.1 พัฒนาระดับความสัมพันธ์ทางสังคม (ศีล) 3.2 พัฒนาจิตใจ (สมาธิ) 3.3 พัฒนาความรู้ความเข้าใจ (ปัญญา) 4) ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม หมายถึง พระสอนศีลธรรมมีความรู้และคุณธรรมภายใน เป็นผู้ฉลาดทางจิตวิญญาณสามารถชักนำ สร้างแรงจูงใจ สร้างความน่าเชื่อถือและความศรัทธาให้กับผู้อื่นได้ เพื่อให้มองเห็นคุณค่าและจุดมุ่งหมายของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและดีงาม มีอยู่ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ศรัทธา 2) ความหวัง 3) วิสัยทัศน์ และ 4) ความเมตตา จากแนวคิดดังกล่าวสามารถเป็นแนวทางในการแนวทางการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั้งในการกำหนดนโยบายและการสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อไป

คำสำคัญ: โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, แนวทางการบริหาร

ABSTRACT

This article is documentary research to study the management guidelines for the Morality Teaching Project in schools. Dividing the study into 4 issues: 1) desirable characteristics of moral teaching monks, 2) methods for developing leadership, and 3) spiritual leadership according to Buddhist principles of moral teaching monks. The results of the study found that 1) there are 5 elements of desirable moral teaching characteristics: 1.1 good discipline, 1.2 morality, 1.3 good personality, 1.4 good teaching, and 1.5 always developing oneself. 2) The method for developing leadership is the method for developing leadership by using the Deming cycle (PDCA), there are 4 elements: 2.1 Plan, 2.2 Do, 2.3 Check, and 2.4 Action.

3) Threefold refers to the principles of life development in order to succeed as a complete human being Buddhist style since inner development is the purification of the soul. It can lead people to reach the essence of true life, consisting of morality, concentration, and wisdom. There are 3 components: 3.1 Develop the level of social relationships (Sīla), 3.2 Develop the mind (Samādhi), 3.3 Develop knowledge and understanding (Paññā) 4) Leadership spiritual aspect according to the principles of Buddhism of moral teachings means that moral teachings have inner knowledge and morality. He is spiritually intelligent, able to influence and motivate, build trustworthiness and faith in others in order to see the value and purpose of living a good, correct and good life, there are 4 elements: 1) Faith, 2) Hope, 3) Vision, and 4) Compassion. From the above concept, it can serve as a guideline for able to manage the Morality Teaching Project in schools, both in setting policy and teaching morality in schools.

Keywords: The Morality Teaching Project of Monks, Management guidelines

บทนำ

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีจุดเริ่มต้นจากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ได้ดำเนินการโครงการนี้มาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2548-2550 โดยรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณ 10,000,000 บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่เข้าไปสอนศีลธรรมในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประมาณ 600 รูป ต่อมากระทรวงวัฒนธรรมได้ทำข้อตกลงความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ และมีการประชุมร่วมกันพบว่า กรพทรวงศึกษาธิการมีความต้องการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเฉพาะที่สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ไม่น้อยกว่า 58,073 รูป โดยเฉพาะโรงเรียนวิสุทธิคุณซึ่งมีจำนวนมากกว่า 10,000 แห่ง (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2550)

ต่อมา กรมการศาสนาได้เปลี่ยนบทบาทการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ดำเนินการมาตั้งแต่เดิมไปสนับสนุนกิจกรรมคุณธรรมอื่น ๆ โดยได้ออมนโยบายพร้อมงบประมาณให้กระทรวงศึกษาธิการรับดำเนินการและได้มอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาดำเนินการจัดเข้าในพันธกิจประเภท งานให้บริการวิชาการแก่ชุมชน โยได้ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 5 หน่วยงาน ได้แก่ 1) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีพระสงฆ์ที่มีความพร้อมและมีพระสงฆ์ที่สอนศีลธรรมอยู่ในสถานศึกษาต่างๆ อยู่แล้ว 2) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีศึกษานิเทศก์และสถานศึกษา/โรงเรียนที่มีความต้องการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน 3) กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม มีวัฒนธรรมจังหวัดซึ่งเป็นผู้ดูแลโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาตั้งแต่เริ่มแรก 4) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีผู้อำนวยการพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นผู้ส่งเสริมพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน 5) คณะสงฆ์ทั้ง 18 ภาค มีเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัดซึ่งปกครองดูแลพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ (สำนักพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, 2561)

ในส่วนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับมอบภารกิจโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพร้อมทั้งงบประมาณมาแล้ว เพื่อให้การดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อันพึงประสงค์ คือ นักเรียนได้รับการปลูกฝังในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมจากพระสอนศีลธรรม โดยตรง และคุ้มค่ากับงบประมาณที่ได้รับ จึงได้เตรียมแผนปฏิบัติการรองรับการดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรม อย่างเป็นระบบ และได้ดำเนินการประสานงานกับคณะสงฆ์ สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยได้มีการประชาสัมพันธ์โครงการฯ และจัดอบรมถวายความรู้เพิ่มประสิทธิภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ เพื่อสร้างศักยภาพในการทำงานให้เป็นที่ยอมรับของสถานศึกษา และเพื่อปลูกฝัง

คุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง พร้อมกับมีความประพฤติที่ดีงามอย่างเป็นระบบ โดยจัดการดำเนินการให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีกระบวนการบริหารโครงการ คือ (สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2557)

1. แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการเป็นการเฉพาะและกระจายภารกิจให้หน่วยงานของมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคได้ร่วมมือช่วยกันบริหารโครงการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. แบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบและกำหนดผู้รับผิดชอบ

3. ตั้งสำนักงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา

4. ตั้งศูนย์ปฏิบัติการโครงการพระสอนศีลธรรม ณ มจร. ในส่วนภูมิภาค อีก 18 หน่วย

5. จัดประชุมคณะกรรมการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอยู่เป็นนิจ

6. ประชุมปฐมนิเทศพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศทุก ๆ ปี

7. การจัดทำคู่มือหนังสือสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา พ.ศ.2544 และจัดทำเว็บไซต์เพื่อเป็นช่องทางในการสื่อสารประชาสัมพันธ์โครงการ

8. การสัมมนาเชิงปฏิบัติการเข้มข้นวิทยากรแกนนำสำหรับสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

9. การอบรมพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพให้กับพระสอนศีลธรรมครบถ้วนทุกรูป

10. การทำวิจัยเพื่อติดตามประสิทธิภาพของพระสอนศีลธรรม

11. การนิเทศ และติดตามประเมินผล

12. จัดประชุมสัมมนาทบทวนการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

13. การรับสมัคร/คัดเลือกพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ

14. การจัดถวายค่าตอบแทนเป็นรายเดือนโดยผ่านบัญชีธนาคารสนับสนุนการดำเนินงาน

15. จัดสัมมนาพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกับ สพฐ. เพื่อพิจารณาคัดเลือกโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำและมอบโล่รางวัลพร้อมทุนพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ

16. จัดโครงการอบรมพระนักเทศน์เฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จำนวน 5 รุ่น รวม 678 รูป

17. จัดมหกรรมส่งเสริมศีลธรรมและประกวดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านพระพุทธศาสนา เพื่อฉลองพระชันษา 100 ปี สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เพื่อหาผู้ชนะเข้ารับทุนการศึกษา เกียรติบัตรโล่รางวัล พระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ในบทความนี้จะแยกศึกษาโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็น 3 ประการคือ การบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โครงสร้างการบริหารสำนักงานพระสอนศีลธรรม และหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมที่สังคมคาดหวัง

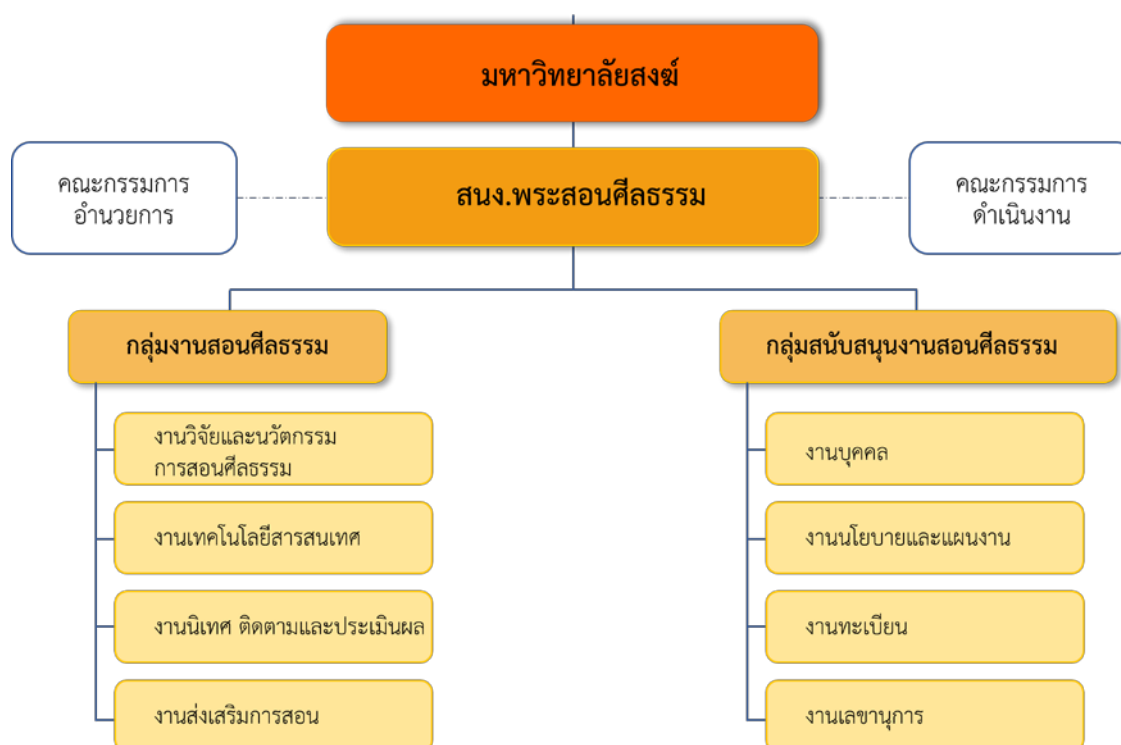
การบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ทิศทางการพัฒนาโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มุ่งพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ คุณภาพ และประสิทธิผล นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือบริหารจัดการและดำเนินการ บริหารทรัพยากรให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ประกอบการประเมินสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ที่มีผลต่อโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยการวิเคราะห์ SWOT เพื่อให้ทราบสถานะที่แท้จริง เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย ที่สอดคล้องและมีความเป็นไปได้ที่จะบรรลุตามที่ต้องการ ซึ่งในส่วนของการบริหารโครงการพระ

สอนศีลธรรมในโรงเรียน พบว่า สิ่งที่โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต้องดำเนินการเร่งด่วน ได้แก่ การพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมให้มีคุณภาพปฏิบัติหน้าที่เสริมสร้างศีลธรรมแก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การพัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่จำเป็นในแต่ละตำแหน่งงาน รวมทั้งการส่งเสริมเรื่องขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากร และการปรับปรุงกระบวนการบริหารภายในให้เป็นระบบรองรับการขยายพัฒนา ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการปลูกฝังศีลธรรมในสังคมให้ยั่งยืน

เพื่อให้การบริหารจัดการ และดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ระยะ 5 ปี (ปีงบประมาณ 2560-2564) ดำเนินไปอย่างมีทิศทางบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงได้กำหนดแผนแม่บทสำนักงานพระสอนศีลธรรม ไว้ 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ (สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2549: 14)

1. ส่งเสริมภาคีเครือข่าย
2. ขยายองค์ความรู้ให้พร้อมใช้งาน
3. พัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรม
4. เสริมสร้างการบริหารงานแบบมืออาชีพ

ภาพที่ 1 การกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการการสอนศีลธรรม,

ที่มา: พระครูปลัดกวีวัฒน์ (ธีรวิทย์ ฉนทวิโช), (2561)

โครงสร้างการบริหารสำนักงานพระสอนศีลธรรม

สำนักงานพระสอนศีลธรรม สำนักงานอธิการบดีเป็นหน่วยงานที่มหาวิทยาลัยตั้งขึ้นใหม่ ตามประกาศของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่องการแบ่งส่วนงาน พ.ศ.2556 ตามราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 25 ธันวาคม 2556 มีวัตถุประสงค์ เพื่อดำเนินการรับผิดชอบงาน “โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” โดยมีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานสรรหาพระสอนศีลธรรม, ส่งเสริมพัฒนาสภระณะของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, งานติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน, งานบริหารงบประมาณโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย โดยมีกลุ่มงานภายในสังกัด 3 กลุ่มงาน ดังนี้ (สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2557)

1. กลุ่มงานบริหาร ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดงบประมาณ การติดตามการใช้จ่ายงบประมาณ และการเบิกจ่ายค่าตอบแทน งานบัญชี งานธุรการ งานประชุมคณะกรรมการ งานสารบรรณ งานพัสดุ งานประสานงาน งานประชาสัมพันธ์ รวมทั้งจัดทำระบบสารสนเทศ ดูแลเว็บไซต์โครงการ จัดทำสถิติฐานข้อมูลพระสอนศีลธรรม และปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

2. กลุ่มงานแผนงานและประเมินผล ปฏิบัติงานจัดทำแผนงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และติดตามประเมินผล ให้สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย งานประกันคุณภาพการศึกษา งานวิเคราะห์แผนงานและโครงการ งานประสานงานกับศูนย์อำนวยการส่วนภูมิภาคทุกหน่วยงาน งานจัดทำระบบสารสนเทศด้านการประเมินผลติดตาม และปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

3. กลุ่มงานพัฒนาพระสอนศีลธรรม ปฏิบัติงานจัดทำแผนการพัฒนาพระสอนศีลธรรมให้เป็นไปตามเป้าหมาย รวมทั้งติดตามประเมินผล ศึกษาวิเคราะห์วิจัยเพื่อพัฒนาพระสอนศีลธรรม งานพัฒนาหลักสูตรอบรมพระสอนศีลธรรม งานจัดอบรมพระสอนศีลธรรม งานนิเทศติดตามประเมินผลการสอนของพระสอนศีลธรรม งานกิจกรรมพิเศษ และปฏิบัติงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

ดังภาพที่ 2 โครงสร้างการบริหารการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังนี้

ภาพที่ 2 โครงสร้างการบริหารการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ที่มา: พระครูปลัดกวีวัฒน์ (ธีรวิทย์ ฉนทวิโช), (2561)

บทบาทหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมที่สังคมคาดหวัง

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2556) ได้กล่าวว่า ประเทศไทยมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมมานานนับถือตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ ต้องยอมรับความเป็นจริงว่าการปลูกฝังคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพสูงสุดคือการปลูกฝังโดยพระศาสดาและบรรดาพระสาวกของพระศาสดา สังคมทุกยุคทุกสมัยให้ความสำคัญเรื่องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพราะการที่สังคมสามารถดำรงอยู่มาได้ทุกวันนี้ เพราะคนส่วนใหญ่ยังมีคุณธรรม จริยธรรม สังคมจึงยังดำรงความเป็นสังคม-ชุมชนอยู่ได้ ทำอย่างไรให้สังคมของเรามีภูมิคุ้มกัน มีภูมิต้านทานต่อความเลวร้ายที่กำลังกัดกร่อนสังคมอยู่การสร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นในหมู่เยาวชนกำลังเป็นพันธกิจของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เป็นภารกิจของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ต้องปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นในหมู่นักเรียน นักศึกษาให้ได้แบบอย่างการสอนพระพุทธศาสนา คือ สอนให้รู้ (ปริยัติ) ทำให้ดู (ปฏิบัติ) อยู่ให้เห็น (ปฏิเวธ) เป็นสิ่งสำคัญที่รัฐบาลคาดหวังจากพระสอนศีลธรรม ที่จะทำหน้าที่สั่งสอนอบรมให้เด็กเป็นคนดีมีศีลธรรมตามหลักของพระพุทธศาสนา มีเบญจศีล-เบญจธรรมเป็นอย่างน้อย จุดเด่นของพระสอนศีลธรรมที่ต่างจากครูฆราวาสสอนวิชาพระพุทธศาสนา ก็คือ การวางบทบาทของตนเองว่าสามารถสอนแบบวิชาการได้ บรรยายได้ วัดผลได้ สอนให้เด็กสามารถถามคำถามได้ ทำข้อสอบได้เท่านี้คือจบ ที่จริงแบบนี้ไม่ใช่บทบาทหลัก บทบาทที่จริง พระเป็นแบบอย่างที่ดีได้ เพราะถือศีล 227 ผู้ปกครองและเด็กยอมรับอยู่แล้ว พอเข้าไปสอนให้เด็กสวดมนต์ไหว้พระ จึงดูศักดิ์สิทธิ์และน่าเชื่อถือกว่าครูธรรมดา สอนให้ ลด ละ เลิก อบายมุขทางไกลยาเสพติด ก็พูดได้ดังกล่าวครูทั่วไปถ้าครูยังสับสนหรือสอนให้นักเรียนเลิกสูบบุหรี่ไม่ได้ ครูยังดื่มเหล้าก็สอนให้นักเรียนเลิกดื่มเหล้าไม่ได้ บางโรงเรียนครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาแต่กลับเป็นชี้ให้เล้ามาขายเสียเอง ฉะนั้นการนิมนต์พระไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนเพื่อที่ให้เป็นแบบอย่างในการสอนให้รู้ ทำให้ดู และอยู่ให้เห็น

สอนให้รู้ หากจะสอนให้เขารู้ อย่างสอนอย่างเดียวต้องทำหน้าที่สอนให้รู้เรื่องพระพุทธศาสนาบทบาทพระสอนศีลธรรม พระจะต้องมีความรู้ในเชิงปริยัติ เนื้อหาวิชาจะสอนจะต้องแน่น อย่าให้เด็กหัวเราะเยาะว่า พระไม่รู้เรื่อง ไม่ทันสมัย และจะต้องรู้เรื่องทั่ว ๆ ไปเพื่อจะเปรียบเทียบ เช่น เรื่องกฎแห่งกรรมต้องมีความรู้ความเข้าใจเพียงพอที่จะสอนให้รู้และนำไปปฏิบัติได้

ทำให้ดู ทำแบบอย่าง เหมือนท่านอัสสชิไปบิณฑบาตแล้วอุปติสสะเห็นว่าสำรวม สงบเรียบร้อยก็เกิดเลื่อมใส ตั้งใจฟังเทศน์อย่างดี ไม่ต้องทำอะไรมาก เพียงแต่มีอาการสงบ สำรวม บางทีพูดมากตลกไปก็ฮามาก ก็ไม่จุใจ

อยู่ให้เห็น เป็นที่สนทนาคู่ใจ ให้เด็กเห็นผ้าเหลืองเกิดอภัยชั่วกัลป์ ปล่อยให้เขาได้เข้าไปในโรงเรียน เหมือนกับอยู่ติดกัน ให้เขาเข้าใจเรื่องพระอย่างถูกต้อง ในที่สุดเขาจะมีความรู้สึกเย็นใจคลายกังวล สงบ ทุกข์ขึ้นมา เครียดขึ้นมา ไปพบพระแล้วสบายใจ ต้องทำให้เด็กรู้สึกสบายใจการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เป็นภารกิจของพระสอนศีลธรรมและเป็นพันธกิจของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ที่ต้องเข้ามาร่วมกันรับผิดชอบไม่ปล่อยให้เป็นที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะการเอาจริงจังของสังคมในการให้ความสำคัญและเห็นความสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมจะเป็นตัวช่วยผลักดันให้สังคมตระหนักและหันมาสนับสนุนส่งเสริมความเจริญงอกงามของเยาวชน และทำให้เยาวชนมีความกล้าหาญทางคุณธรรมและจริยธรรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กำหนดบทบาทหน้าที่การเป็นพระสอนศีลธรรมดังนี้ (สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2550: 24)

1. สอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 โดยทำการสอนตามมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
2. เป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ บริหารจิต เจริญปัญญา และทำพิธีทางพระพุทธศาสนา
3. เป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่ นักเรียน นักศึกษาเข้าสอบธรรมศึกษาประจำปี
4. ให้การสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธโดยการสอนวิชาพระพุทธศาสนาบูรณาการเข้าสู่วิถีชีวิตให้นักเรียนชาวพุทธ คือ มีศีล สมาธิ ปัญญา

สรุปได้ว่า การกิจของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนคือต้องปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นในหมู่นักเรียน นักศึกษาให้ได้ แบบอย่างการสอนพระพุทธศาสนา คือ สอนให้รู้ (ปริยัติ) ทำให้ดู (ปฏิบัติ) อยู่ให้เห็น (ปฏิเวธ) ทำหน้าที่สั่งสอน อบรม ให้เด็กเป็นคนดีมีศีลธรรมตามหลักของพระพุทธศาสนา ให้การสนับสนุนโรงเรียนวิสุทธิพุทธโดยการสอนวิชาพระพุทธศาสนาบูรณาการเข้าสู่วิถีชีวิตให้นักเรียนชาวพุทธ คือ มีศีล สมาธิ ปัญญา

ความรู้จากการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่อง “แนวทางการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” แล้วสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

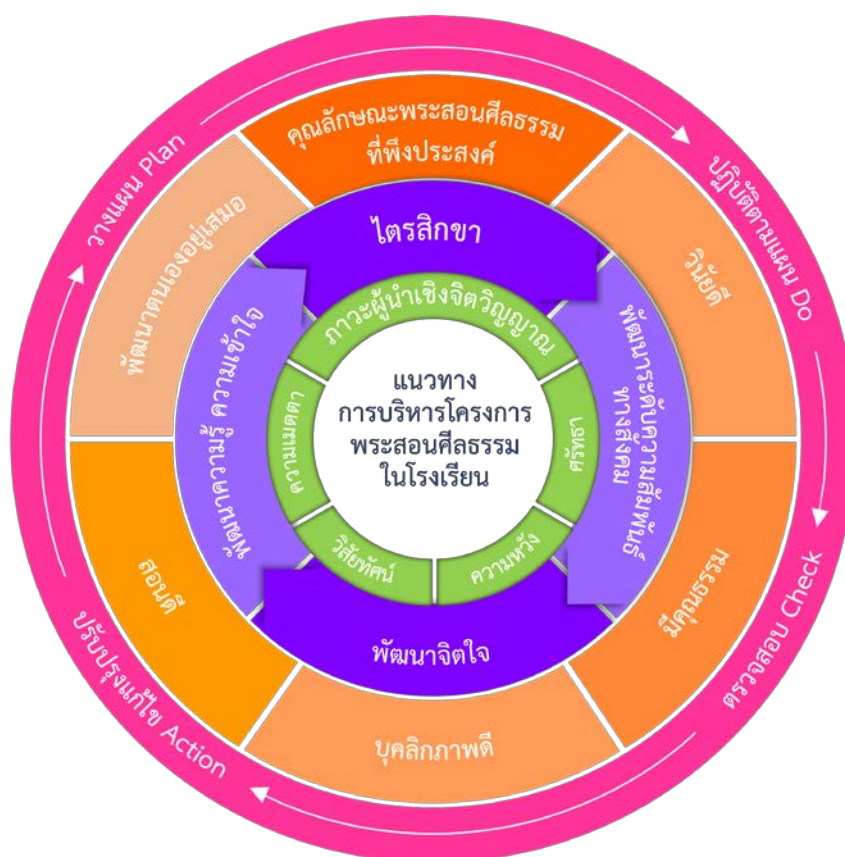
1. คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ หมายถึง คุณสมบัติหรือลักษณะของพระสอนศีลธรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งภายในและภายนอกที่สังคมต้องการ แบบอย่างที่ดีภายในหมายถึง พระสอนศีลธรรมมีคุณธรรม มีจิตสำนึกที่ดีต่อหน้าที่หรือความรับผิดชอบ มีวินัย มีจิตใจที่เข้มแข็งเบิกบาน สมบูรณ์ด้วยสติพร้อมพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เป็นต้น ส่วนแบบอย่างที่ดีภายนอกหมายถึงพระสอนศีลธรรมมีบุคลิกภาพที่ดี การนุ่งห่มเรียบร้อยเรียบร้อยกิริยาท่าทางและการพูดคุยนอบน้อมเหมาะสมมีการประพฤติตนให้เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา เป็นต้น มีอยู่ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) วินัยดี 2) มีคุณธรรม 3) บุคลิกภาพดี 4) สอนดี และ 5) พัฒนาตนเองอยู่เสมอ

2. วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ หมายถึง วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำโดยใช้วงจรเดมมิ่ง (PDCA) เป็นการวางแผนและพัฒนาภาวะผู้นำอย่างเป็นขั้นเป็นตอน สามารถตรวจสอบและพัฒนาได้อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับในองค์กรต่าง ๆ ทั่วโลก มีอยู่ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) วางแผน Plan 2) ปฏิบัติตามแผน Do 3) ตรวจสอบ Check 4) ปรับปรุงแก้ไข Action (วิชาการ.คอม, 2566)

3. ไตรสิกขา หมายถึง หลักการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบความสำเร็จเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์แบบตามแนวพุทธ ตั้งแต่การพัฒนาภายในคือจิตวิญญาณให้บริสุทธิ์ สามารถนำชนทั้งหลายให้เข้าถึงแก่นแท้ของชีวิตที่แท้จริงได้ ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา มีอยู่ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) พัฒนาระดับความสัมพันธ์ทางสังคม (ศีล) 2) พัฒนาจิตใจ (สมาธิ) และ 3) พัฒนาความรู้ความเข้าใจ (ปัญญา) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; อภ. ตัก.(ไทย) 20/91/320)

4. ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม หมายถึง พระสอนศีลธรรมมีความรู้และคุณธรรมภายใน เป็นผู้ฉลาดทางจิตวิญญาณ สามารถชักนำ สร้างแรงจูงใจ สร้างความน่าเชื่อถือและความศรัทธาให้กับผู้อื่นได้ เพื่อให้มองเห็นคุณค่าและจุดมุ่งหมายของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและดีงาม มีอยู่ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ศรัทธา 2) ความหวัง 3) วิสัยทัศน์ และ 4) ความเมตตา

สรุปแนวทางการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ดังภาพที่ 3 ดังนี้

ภาพที่ 3 แนวทางการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

บทสรุป

แนวทางการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ หมายถึง คุณสมบัติหรือลักษณะของพระสอนศีลธรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งภายในและภายนอกที่สังคมต้องการ แบบอย่างที่ดีภายในหมายถึง พระสอนศีลธรรมมีคุณธรรม มีจิตสำนึกที่ดีต่อหน้าที่หรือความรับผิดชอบ มีวินัย มีจิตใจที่เข้มแข็ง เบิกบาน สมบูรณ์ด้วยสติพร้อมพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เป็นต้น ส่วนแบบอย่างที่ดีภายนอกหมายถึงพระสอนศีลธรรมมีบุคลิกภาพที่ดี การนุ่งห่มเรียบร้อยกริยาท่าทางและการพูดคุยกะจจาเหมาะสมมีการประพฤติตนให้เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา เป็นต้น มีอยู่ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ก. วินัยดี ข. มีคุณธรรม ค. บุคลิกภาพดี ง. สอนดี จ. พัฒนานตนเองอยู่เสมอ 2) วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ หมายถึง วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำโดยใช้วงจรเดมมิ่ง (PDCA) เป็นการวางแผนและพัฒนาภาวะผู้นำอย่างเป็นขั้นเป็นตอน สามารถตรวจสอบและพัฒนาได้อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับในองค์กรต่าง ๆ ทั่วโลก มีอยู่ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. วางแผน - Plan 2. ปฏิบัติตามแผน - Do 3. ตรวจสอบ-Check 4 . ปรับปรุงแก้ไข - Action 3) ไตรสิกขา หมายถึง หลักการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบความสำเร็จเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์แบบตามแนวพุทธ ตั้งแต่การพัฒนาภายในคือจิตวิญญาณให้บริสุทธิ์ สามารถนำชนทั้งหลายให้เข้าถึงแก่นแท้ของชีวิตที่แท้จริงได้ ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา มีอยู่ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. พัฒนาระดับความสัมพันธ์ทางสังคม (ศีล) 2. พัฒนาจิตใจ (สมาธิ) 3. พัฒนาความรู้ความเข้าใจ (ปัญญา) 4) ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม หมายถึง พระสอนศีลธรรมมีความรู้และคุณธรรมภายใน เป็นผู้ฉลาดทางจิตวิญญาณ สามารถชักนำ สร้างแรงจูงใจ สร้างความน่าเชื่อถือและความศรัทธาให้กับผู้อื่นได้ เพื่อให้มองเห็นคุณค่าและจุดมุ่งหมายของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและดีงาม มีอยู่ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. ศรัทธา 2. ความหวัง 3. วิสัยทัศน์ 4. ความเมตตา จากแนวคิดดังกล่าวสามารถเป็นแนวทางในการแนวทางการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั้งในการกำหนดนโยบายและการสอนศีลธรรมในโรงเรียนเพื่อประสิทธิภาพการบริหารโครงการและการสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อไป

รายการอ้างอิง

- พระครูปลัดกวีวัฒน์ (ธีรวิทย์ ฉันทวิสุทธิ). (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการสอนศีลธรรมของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2556). เอกสารประกอบการอบรมพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, สำนักงานพระสอนศีลธรรม. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิชาการ.คอม. (2566). PDCA วงจรแห่งความสำเร็จและกุญแจสำคัญของการบริหาร. ได้รับเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2566, จาก <https://vcharkarn.com/article/pdca-วงจรแห่งความสำเร็จ/>
- สำนักงานพระสอนศีลธรรม. (2557). เอกสารยุทธศาสตร์โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2549). แผนแม่บทสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระสอนศีลธรรม. (2550). คู่มือพระสอนศีลธรรม ประจำปีงบประมาณ 2560. นนทบุรี: หจก.เซนปรินต์.
- สำนักพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. (2561). ความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. ได้รับจาก <https://www.krupra.net/new/index.php?url=krupra> เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2566.